

Krysiuk Yu. Crime and Punishment in the Religious Doctrine of Christianity. The article considers the reflection of the issues of crime and punishment in the religious doctrine of Christianity and religious norms impact on the formation and development of criminal law in Ukraine. The researchers of the Bible argue that this Holy Book, along with religious-philosophical and moral-ethical principles, naturally contains legal codes and other legal norms. The author singles out the principal norms among those that are crucial for the criminal and criminal-procedural legislation: the equality of people before the court, the presence of witnesses in court while hearing a criminal case, the duty of all participants of process to give truthful testimony and many others. With regard to the specific groups of crimes the researchers acknowledge that even the Pentateuch of Moses mentioned crimes against religion, against life and health, against the will of man, against morality, marriage and family, against property. This suggests that the Bible is the source of the current criminal law. The author draws the conclusion that knowledge of the legal provisions can not occur in isolation, without taking into account the conditions of historical development.

Key words: crime, punishment, religious doctrine, criminal responsibility.

УДК 340.15:167/168

С. Кудін

Синергетичний підхід в структурі методології історико-правових досліджень

У даній статті її автором доведено, що особливості використання синергетичного підходу зумовлені обмеженням «історичної площини» дослідження та необхідністю з'ясування впливу флуктуацій-відхилень на той чи інший сценарій «розвитку подій». Виявлено можливості синергетичного підходу при проведенні досліджень у сфері альтернативної історії права. З'ясовано, що застосування синергетичного підходу в історико-правових дослідженнях має ряд специфічних проблем: виявлення сутності обміну між «історично-правовою системою» та «навколишнім середовищем» речовиною, інформацією, енергією; обмеження використання математичних методів; пошук критеріїв розмежування об'єктивних і суб'єктивних факторів, які вплинули на вибір саме даного «сценарію подій» у точці біфуркації; розмежування самоорганізації структурних елементів системи та їх організації як наслідку управлінсько-владного втручання та ін.

Ключові слова: синергетичний підхід, методологія, історія права, історико-правові дослідження, історично-правова система

Постановка наукової проблеми та її значення. В умовах постнекласичного етапу розвитку науки, становлення вітчизняної історії права істотного значення набувають питання методології історико-правових наукових досліджень. Це зумовлює необхідність використання сучасних підходів, у результаті застосування яких можливо досягти нових предметних та методологічних знань, що будуть адекватно відбивати всю «палітру» історично-правової реальності.

Варто відзначити, що такі підходи мають базуватись на принципах об'єктивності досліджень, соціальної відповідальності вчених, багатоманітності методологічних зв'язків історії права як науки з іншими юридичними та соціально-гуманітарними науковими дисциплінами. Одним з прикладів використання міждисциплінарного підходу є «освоєння» юридичною наукою синергетичного підходу. Він кардинально за своїм змістом відрізняється від «традиційних» підходів, що використовуються в історико-правових дослідженнях.

Аналіз дослідження цієї проблеми. У вітчизняній та зарубіжній спеціальній науковій літературі достатньо уваги приділено дослідженню проблем визначення статусу синергетики, використання синергетичного підходу при дослідженні соціальних систем. Проте в історично-правовій науці існують прогалини щодо з'ясування особливостей застосування зазначеного підходу при проведенні історико-правових досліджень, його місця в структурі методології таких досліджень.

Мета й завдання статті полягають у виявленні проблем та особливостей застосування синергетичного підходу при проведенні історико-правових досліджень.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження.

Одним з основних питань є визначення тих історично-правових об'єктів, які можуть бути досліджені синергетичним підходом. Якщо синергетика орієнтує на вивчення відкритих, складних систем, то закономірно, що таким об'єктом є «історично-правова система».

Ряд дослідників схильні на глобальному рівні уявляти як систему весь історичний процес розвитку людських спільнот, відтак, історія людства представлена як чергування фаз порядку і хаосу, як процес самоорганізації. Така інтерпретація історичного процесу викликає ряд запитань. По-перше, які елементи належать до такої «системи»: суспільно-економічні формації, цивілізації, етапи, щось інше? По-друге, в загальному поступі втрачається унікальність розвитку людських спільнот, неповторність їх буття. По-третє, як співвідноситься така «система» з ірраціональними вчинками людей, окремими історичними явищами та подіями?

Тому відповідь на питання: що є об'єктом синергетичного підходу в історико-правових дослідженнях – може полягати в наступному. На протязі всієї історії людство намагалось створювати належні умови проживання в оточуючому середовищі. З цією метою людство створило такі феномени власної культури як право, економіка, релігія, політика тощо. На їх основі утворювались правові, політичні, морально-етичні, релігійні та інші системи. За умови, що такі системні утворення є відкритими, складними, дисипативними, здатними до самоорганізації, їх можна розглядати в якості об'єктів дослідження синергетичного підходу.

Також варто наголосити на такому важливому аспекті. Кожний історик права оперує такими категоріями, як «час» і «рух». Вони мають використовуватись при проведенні як історіософсько-правових, так і конкретно-історичних правових досліджень. Саме тому без врахування вказаних категорій названі системи можуть розглядатись лише через призму системного підходу (виявляються їх якісні змістовні характеристики, системи уявляються в статичності), але ж ніяк не синергетичного. Отже, йдеться про динаміку, рух, розвиток зазначених систем в часовій площині, а синергетичний підхід має націлювати вченого на вивчення рухливості системи. Тільки за цієї умови названі об'єкти можуть інтерпретуватись як «історично-правові системи» (під історично-правовою системою можна розуміти не лише правову систему, що «включена» в історичний процес, але й низку інших правових системних утворень).

Проте синергетичний підхід спрямований на вивчення не всього руху системи, а його частини – переходу-стрибка між станами системи. Йдеться, про те, що стрибок це – революції, війни, соціальні кризи та заворушення (біфуркація), в результаті яких настає деієрархізація системи, відбувається пошук виходу з хаосу, самоорганізовується нова структура, система набуває стабілізації за рахунок появи атрактора. Наприклад, навряд чи можна використати синергетичний підхід при дослідженні розвитку правової системи Київської Русі у X–XIII ст.: система розвивалась лінійно, об'єктивно, відсутніми були відхилення, що могли привести до руйнації системи. Інший приклад – період соціальної революції та національно-визвольної війни українського народу середини XVII ст. (точка біфуркації). В результаті на українських землях виникає нова держава – Гетьманщина з якісно новою правовою системою (стара зазнала руйнування), а атрактором, що «притягнув» інші структурні елементи цієї системи, забезпечив її усталеність, можна вважати правосвідомість українського народу.

Враховуючи зазначене вище, можна говорити про межі застосування синергетичного підходу в історико-правових дослідженнях. По-перше, об'єктом дослідження мають бути лише відкриті, складні, дисипативні історично-правові системи; по-друге, акцент має робитись на переході цих систем від одного стану (порядку) до іншого (хаос), розглядати слід процес самоорганізації структур при переході від хаосу до порядку.

Деякі дослідники справедливо наголошують на можливості вивчення нелінійного розвитку систем: в точках біфуркації виникають випадкові флуктуації, подальший розвиток є непередбачуваний, багатоваріантний. Причому небезпідставною є думка про те, що такі випадковості пов'язані із суб'єктивним фактором: роллю в історії особистості [1, с. 409; 2; 3, с. 98-99; 4, с. 24]. Діяльність ряду історичних постатей наводить на думку про справедливість такого твердження. Наприклад, завдяки наполегливості, великій працездатності, талановитості О. Кромвеля під час одного з етапів Англійської буржуазної революції середини XVII ст. було прийнято важливий історично-правовий документ – «Знаряддя управління» (1653 р.). В результаті, відбувся перерозподіл владних повноважень між державними інституціями: виконавча влада в особі лорда-протектора (О. Кромвель) отримала надзвичайні повноваження; принципи військової організації були перенесені на адміністративно-територіальний устрій держави; в країні запанувала диктатура; державно-правова історія Англії змінила (на певний, звісно, час) траєкторію свого розвитку.

Інший приклад – реформаторська діяльність в Стародавніх Афінах (УІ ст. до н.е.) архонта Солона. На момент проголошення реформ держава-поліс знаходилась у стані соціальної кризи, що неминуче мала призвести до соціального вибуху та громадянської війни. Але компромісний характер реформ видатного державного діяча – Солон – зупинив такий вибух; проте державна, правова, економічна системи набули якісно нових рис. Можна констатувати, що відбулась істотна демократизація афінського державного ладу (вільні громадяни отримали право на управління державними справами), держава гарантувала непорушність прав громадян Афін, було скасоване боргове рабство для афінських громадян, рабовласницька система існувала за рахунок праці рабів-іноземців (переважно, «варварів») та ін.

Нелінійність розвитку систем зумовлює використання синергетичного підходу в рамках т.зв. «альтернативної» історії («теоретичної історії», «історичної механіки»). Вона базується на використанні методів «ретропрогнозування», математичного та комп'ютерного моделювання, контрафактного аналізу. Як зазначають дослідники, акцент має робитись не тільки на існуючих, але й на нереалізованих потенційних сценаріях; слід враховувати вплив майбутнього, співставляти можливі альтернативні шляхи подальшого розвитку з сучасним, минулим та нереалізованим минулим; еволюційно більш ранні процеси розглядати з урахуванням еволюційно більш пізніх, а минуле – через призму майбутнього; можливим стає напрацювання «реалістичних стратегій і діагностики утопій». Альтернативна історія звертає увагу на прогнозування траєкторій руху систем, історичній нелінійній динаміці, виявленні можливих шляхів історичного процесу, навіть – на парадоксальному впливі майбутнього на сьогодні [5, с. 129, 269; 6, с. 25, 44; 7, с. 163, 165; 8, с. 10; 9, с. 8-9; 10; 11].

Слід зазначити, що саме в рамках такого підходу історія перестає бути описовою і має умовний спосіб. Синергетична нелінійна модель дає можливість не лише стверджувати про існування «реалізованої» історично-правової реальності, але й уявити в імпліцитній формі альтернативну «віртуальну» реальність. При цьому історично-правові системи «перебувають» в просторово-часовій еволюційній площині, яка характеризується високим ступенем диверсифікації; вони мають як існуючий сценарій еволюції, так і різноманітні варіанти еволюційних процесів.

У науковій літературі на сьогодні вже існує певна кількість історичних та історико-правових досліджень, в яких використовується синергетичний підхід. Такими, наприклад, є праці А.О. Стьопіна (здійснював інтерпретацію історії суспільного розвитку України), І.С. Кривцової (виявляла подібні і відмінні риси дії механізму еволюції правових систем, що належать до різних правових сімей, в процесі їх розвитку), Т.І. Бондарук та І.В. Музики (визначали ряд синергетичних характеристик правової системи Візантії), Л.А. Корунчак (з'ясувала можливості історично-синергетичного погляду на проблему формування правового звичаю) та ін. [12, с. 142-188; 13, с. 149; 14, с. 22-27; 15, с. 30]. Ці праці є наочним прикладом спрямування синергетичного підходу на висвітлення вже реалізованих сценаріїв еволюції.

У світлі зазначеного вище цікавість представляють праці тієї групи вчених, що здійснюють експлікацію альтернативної історії людських спільнот. Аналіз цих праць дозволяє визначити їх важливі характерні риси. По-перше, всі дослідження ґрунтуються на синтезі методів природно-технічних та соціально-гуманітарних наук; по-друге, всі історичні процеси розглядаються як нелінійні та динамічні, з варіантами їх розгортання у майбутньому; по-третє, у дослідках представлено апарат математичного та комп'ютерного моделювання еволюції людських спільнот, використано низку логіко-математичних методів.

У науковій літературі піднято питання щодо визначення завдань синергетичного підходу, а це впливає і на формування предметного поля при його застосуванні, – пошук універсальних закономірностей самоорганізації систем або вивчення конкретно-історичних ситуацій в точках біфуркації; триває наукова дискусія щодо можливостей застосування цього підходу в рамках національної, всесвітньої, універсальної, регіональної, цивілізаційної історії. Думається, синергетичний підхід на сучасному етапі розвитку науки корисний і має евристичні можливості при вивченні національної історії права. При накопиченні ж достатнього фактичного матеріалу рамки його використання можуть бути розширені і стосуватись наднаціональної історії, відповідно – виявлення закономірностей на рівні саме цієї історії.

Враховуючи зазначене, можна в основних рисах визначити предметну сферу, яка утворюється в результаті використання синергетичного підходу. Вона включає, по-перше, з'ясування закономірностей та випадковостей переходів історично-правових систем від стану порядку до хаосу, а також закономірностей та особливостей самоорганізації структур при переході від хаосу до порядку. По-друге, до неї належить визначення впливу історичних постатей у точках біфуркації на

обрання даного сценарію розвитку систем. Нарешті, це – розробка альтернативних у майбутньому потенційно-позитивних варіантів розвитку історично-правових систем. При цьому основою має стати моделювання ситуацій із включенням минулого, врахуванням впливу майбутнього на сьогодення.

Потребує вирішення проблема обміну між «історично-правовою системою» та «навколишнім середовищем» речовиною, інформацією та енергією, в результаті чого «система» упорядковується; в навколишньому ж середовищі відбуваються зворотні процеси хаотизації. Припустимо, що таким середовищем для системи є інша просторова система в рамках одного і того самого часового періоду. Наприклад, варварські німецькі держави утворились на уламках Західної Римської імперії, яка знаходилась у стані кризи, і німецькі племена сприяли її знищенню; самобутні крито-мікенські держави були зруйновані північними варварськими племенами, що побудували власні держави; великі імперії – Британська, Іспанська, Російська, Австро-Угорська та ін. – створювали колонії, що стало наслідком придушення прагнень місцевого населення до утворення власних національних систем – державних, правових, політичних, економічних. Отже, «синергетична схема» може бути застосована (хоча б умовно) до подій історичного минулого, але проблемні питання обміну, визначення змісту понять «речовина», «енергія», «інформація» в історичному контексті залишаються відкритими.

Складність полягає у деяких обмеженнях використання математичних методів. Так, вченими до уваги беруться лише кількісні показники відносно невеликої групи історичних факторів (які можна кількісно прорахувати – демографічні, податкові, військові), при цьому важко моделювати правову культуру, правосвідомість, правову психологію тощо. Це пов'язане з тим, що людина в силу своєї іманентної сутності є найбільш не прогнозованою, не підлягає математично-логічним «синергетичним вимірам», так як в багатьох випадках діє спонтанно та ірраціональне, особливо, в біфуркаційні періоди.

Ще одна проблема (в рамках альтернативної історії) пов'язана з тим, що науковець неминуче стикається з необхідністю дослідження не тільки дійсних еволюційних напрямів, але й «масовості» більш-менш вірогідних нереалізованих варіантів еволюції систем. Особливу складність представляє «заглиблення у минулі віки», з'ясування особливостей ментальності різноманітних груп людей принагідно до конкретно-історичних умов життя тощо. Тобто, наявною є ймовірність «погрішності», «усереднення» в оцінці різноманітних специфічних даних. Одним з варіантів вирішення проблеми є введення в науковий обіг та розробка понять «горизонт прогнозу», «межі передбачення», які дають можливість «відсікти» непередбачувані випадки від реально прогнозованих сценаріїв.

Важливою проблемою є пошук критеріїв розмежування об'єктивних і суб'єктивних факторів, які вплинули на вибір саме даного напрямку розвитку у точці біфуркації: чи була це закономірність, чи малі відхилення (діяльність історичної особи) спричинили такий «поворот подій». Наприклад, мало хто сумнівається в суттєвому внеску Ф. Рузвельта у поступовий вихід з кризи соціально-економічної, державно-правової систем США у 30-х рр. ХХ ст.: його наполегливість, рішучість, креативність у прийнятті рішень дозволила переломити ситуацію. Проте можна стверджувати і інше: вся його діяльність на посаді Президента США є закономірним результатом компромісу двох політичних партій, вихід з кризи був об'єктивно зумовлений активним втручанням держави в економічні процеси тощо.

Інший приклад пов'язаний з діяльністю такої історичної постаті, як цар Олександр Македонський. Можна, безумовно, говорити про те, що його військовий таланти, мобільність, хоробрість, воля до перемоги та інші риси характеру сприяли побудові величезної елліністичної держави із своєрідною правовою системою. Проте можна наголосити і на об'єктивних причинах перемоги маленької Македонії – роз'єднаність грецьких міст-полісів, відверта слабкість розмаїтої в етнічному, економічному, релігійному, державно-правовому аспектах Перської держави тощо.

Нарешті, слід наголосити на чіткому розмежуванні самоорганізації структурних елементів системи та їх організації як наслідку управлінсько-владного втручання. Наприклад, навряд чи справедливим є твердження про самоорганізацію правової системи Радянської України після більшовицького перевороту та громадянської війни: упорядкування її підсистем (нормативної, ідеологічної, інституційної) відбувалось за абсолютного владного втручання партії більшовиків. Інший приклад пов'язаний з руйнуванням Західної Римської імперії та її правової системи; на її колишній території утворилось ряд варварських держав із специфічними правовими системами. Наприклад, в Галії виникла держава франків, а її правова система упорядковувалась за рахунок як владного втручання (видання королівських законів, Салічної Правди, створення органів королівської публічної влади), так і самоорганізації (суспільні відносини (особливо, в земельному та сімейно-родовому праві) регулювались давніми звичаями салічних франків, продовжували існувати органи

громадського самоврядування).

Можна навести ще один приклад, який свідчить вже про пріоритет самоорганізації у впорядкуванні системи. Так, роздробленість Русі, Батисеве нашестя призвели до руйнування державного устрою Київської Русі; як наслідок, західноукраїнські землі були захоплені Польським королівством, інші – інкорпоровані Великим князівством Литовським. Але якщо в західноукраїнських землях правовий устрій перебудовувався за польським зразком, то у «литовській» частині правовий устрій, який базувався на давньоукраїнських правових традиціях, не зазнав руйнації за рахунок двох причин. По-перше, це невтручання литовських князів у правове життя населення земель («новини не вводити, старовини не рухати») (тобто, відсутність управлінського впливу); по-друге, це потужний вплив «елементу пам'яті» – правового звичаю. Впорядкування суспільних відносин відбувалось на основі правових звичаїв, сформованих «природним шляхом» як результат сукупності народних уявлень про правомірну поведінку, зафіксованих в обласних грамотах, реалізованих в народних копних судах. Як наслідок, давньоукраїнське право було збережено і отримало розвиток в місцевому праві українських областей Великого князівства Литовського (Волинської, Луцької, Київської тощо).

Висновки. Синергетичний підхід має особливості при проведенні досліджень в сфері історії права. Вони зумовлені двома важливими факторами: обмеженням «історичної площини» (досліджуються переходи (точка біфуркації) систем від порядку до хаосу (війни, соціальні революції, кризи, коли структури руйнуються) і навпаки (процеси самоорганізації структур на основі певного атратора); та необхідністю виявлення впливу флуктуацій-відхилень (діяльності історичних постатей) на той чи інший сценарій «розвитку подій».

Визнання нелінійності еволюції історично-правових систем зумовлює сприйняття погляду на історію права як на процес альтернативний та багатоваріантний. Це уможливорює розробки у сфері альтернативної історії права: пошук альтернативних у майбутньому потенційно-позитивних варіантів розвитку історично-правових систем. При цьому основою має стати моделювання ситуацій із включенням минулого, врахуванням впливу майбутнього на сьогодні.

Застосування синергетичного підходу в історико-правових дослідках має ряд специфічних проблем: виявлення сутності обміну між «історично-правовою системою» та «навколишнім середовищем» речовиною, інформацією, енергією; обмеження використання математичних методів; пошук критеріїв розмежування об'єктивних і суб'єктивних факторів, які вплинули на вибір саме даного «сценарію подій» у точці біфуркації; розмежування самоорганізації структурних елементів системи та їх організації як наслідку управлінсько-владного втручання та ін.

Джерела та література

1. Мелешко Е.И. Возможности внедрения методов синергетики в исторические исследования / Е.И. Мелешко // Культура, наука, образование в современном мире. – Гродно: ГГАУ, 2011. – С. 405-410.
2. Павлов Ю.В. Синергетична модель пізнання соціоісторичної реальності / Ю.В. Павлов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.info-library.com.ua/books-text-11432.html>.
3. Кириченко В.Є. Синергетика в історико-правових дослідженнях / В.Є. Кириченко // Розвиток методології сучасної юриспруденції: матеріали Четвертої наук. конф. – Одеса: Фенікс, 2015. – С. 96-99.
4. Лошкарев А.В. Синергетика в системе методов теории права / А.В. Лошкарев // Вопросы экономики и права. – 2015. – № 2. – С. 22-24.
5. Бевзенко Л.Д. Социальная самоорганизация. Синергетическая парадигма: возможности социальных интерпретаций / Л.Д. Бевзенко – К.: Ин-т социологии НАН Украины, 2002. – 437 с.
6. Князева Е.Н. Синергетика: Нелинейность времени и ландшафты коэволюции / Е.Н. Князева, С.П. Курдюмов. – М.: КомКнига, 2007 (Синергетика: от прошлого к будущему). – 272 с.
7. Кривцова И.С. Развитие методологии сравнительного правоведения под воздействием синергетической парадигмы / И.С. Кривцова // Порівняльне правознавство: сучасний стан і перспективи розвитку: зб. наук. статей [За ред. Ю.С. Шемшученка, О.В. Кресіна]. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2006. – С. 160-166.
8. Малинецкий Г.Г. Из прошлого в будущее / Г.Г. Малинецкий // Историческая динамика. На пути к теоретической истории. – М.: Изд-во ЛКИ, 2007. (Синергетика: от прошлого к будущему). – С. 9-33.
9. Малинецкий Г.Г. Теоретическая история и математика / Г.Г. Малинецкий // История и математика: Макроисторическая динамика общества и государства. – М.: Ком Книга, 2007. – С. 7-20.

10. Нехамкин В.А. Контрфактические исторические исследования в системе научного познания / В.А. Нехамкин // *Общественные науки и современность*. – 2007. – № 5. – С. 131-140.
11. Капица С.П. Синергетика и прогнозы будущего / С.П. Капица, С.П. Курдюмов, Г.Г. Малинецкий [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://spkurdyumov.ru/category/forecasting>.
12. Кривцова І.С. Методологічна роль синергетики у порівняльно-правовому пізнанні: дис. кандидата юрид. наук: 12.00.01 / Кривцова Ірина Сергіївна. – Одеса, 2008. – 233 с.
13. Стьопін А.О. Синергетичні виміри розвитку України: історія і сучасність / А.О. Стьопін. – Одеса: Астропринт, 2006. – 156 с.
14. Бондарук Т.І. Тоталлогія і синергетика в історико-правових дослідженнях / Т.І. Бондарук, І.В. Музика // *Правова держава*. – 2012. – Вип. 23. – С. 19-30.
15. Корунчак Л.А. Формування правового звичаю: історично-синергетичний підхід / Л.А. Корунчак // *Право і суспільство*. – 2013. – № 6-2. – С. 29-32.

Кудин С. Синергитический подход в структуре методологии историко-правовых исследований. В данной статье ее автором доказано, что особенности использования синергитического подхода предопределены ограничением «исторической плоскости» исследования и необходимостью выяснения влияния флуктуаций-отклонений на тот или другой сценарий «развития событий». Обнаружены возможности синергитического подхода при проведении исследований в сфере альтернативной истории права, которые могут быть направлены на моделирование ситуаций с включением прошлого и учетом влияния будущего на настоящее. Выяснено, что применение синергитического подхода в историко-правовых исследованиях имеет ряд специфических проблем, как-то: выявление сущности обмена между «историко-правовой системой» и «окружающей средой» веществом, информацией, энергией; ограничение использования математических методов; поиск критериев разграничения объективных и субъективных факторов, которые повлияли на выбор именно данного «сценария событий» в точке бифуркации.

Ключевые слова: синергитический подход, методология, история права, историко-правовые исследования, историко-правовая система

Kudin S. Synergetic Approach as a Structural Component of Historical and Legal Research Methodology. The article highlights the importance of the synergetic approach for the study of the historical events development. The author has proved that the specificity of synergetic approach application is caused by the restrictions of the «historical research plane» and the necessity to clarify the impact of fluctuation-variations on this or that particular scenario of the «course of events» development. The author reveals the possibilities of synergetic approach in research of the issues of the alternative history of law, which can be applied in the modeling of situations with the view of the past and taking into account the impact of the future on the present day events. It has been found out that the application of synergetic approach in the field of the historical and legal research has a number of specific problems, such as: revealing the matter of exchange between the «historical and legal system» and «environment» (substance, information, energy); restrictions for the use of mathematical methods; searching criteria for delineation of objective and subjective factors that influenced the choice of this or that particular «scenario of events» at the bifurcation point.

Key words: synergetic approach, methodology, history of law, historical and legal research, historical and legal system.